

Högskolan
Kristianstad

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-250 30 00
www.hkr.se

Självständigt arbete, Grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i
fritidshem, 15 hp
HT 2023
Fakulteten för lärarutbildningar

Pojkar och flickors fysiska aktivitet på fritidshemmet

- En kvalitativ studie ur ett
socialkonstruktivistiskt perspektiv

Hannah Sjölin och Adam Johansson

Författare

Adam Johansson och Hannah Sjölin

Titel

Pojkar och flickors fysiska aktivitet på fritidshemmet

Engelsk titel

Boys and girls physical activity at after-school

Handledare

Thomas Clementson

Bedömande lärare

Charlotte Tullgren

Examinator

Sara Lenninger

Sammanfattning

Studien är av kvalitativ art och syftar till att undersöka hur lärare i fritidshem beskriver skillnader mellan pojkar och flickors fysiska aktivitet på fritidshemmet. Studiens bakgrund grundar sig i det försämrade hälsoläget bland barn och unga som rör sig i mindre utsträckning än rådande rekommendationer. Tidigare forskning visar på att flickor är mindre fysiskt aktiva i skolan och på fritiden än vad pojkar är. För att undersöka om dessa strukturer återfinns även på fritidshemmet har vi genomfört semistrukturerade intervjuer med lärare i fritidshem som ger sina beskrivningar av pojkar och flickors fysiska aktivitet. Studiens teoretiska perspektiv är socialkonstruktivism samt genusordning. Resultatet visar att lärarnas beskrivningar av pojkar och flickors fysiska aktivitet på fritidshemmet skiljer sig åt. Bland annat beskrivs pojkarna som mer fysiskt aktiva och därtill föredrar pojkar och flickor olika typer av fysiska aktiviteter. De strukturer som synliggjorts i tidigare forskning kunde även noteras på fritidshemmet. Slutligen understryker studien behovet av att utmana och omdefiniera traditionella könsmonster inom fysisk aktivitet på fritidshemmet.

Ämnesord

Fritidshem, Lärare i fritidshem, fysisk aktivitet, genus, sport

Author

Adam Johansson och Hannah Sjölin

Title

Boys and girls physical activity in after-school

Supervisor

Thomas Clementson

Assessing teacher

Charlotte Tullgren

Examiner

Sara Lenninger

Abstract

The study is of a qualitative nature and aims to investigate how teachers in after-school centers describe differences between boys' and girls' physical activity at the after-school centers. The study's background is based on the deteriorating health status of children and young people who move significantly less than the prevailing recommendations. Previous research shows that boys and girls are less physically active at school and in their free time than boys are. In order to investigate how the situation is at after-school centers, we have conducted semi-structured interviews with teachers in after-school centers who gave their description of boys' and girls' physical activity at the after-school centers. The study starts from the theoretical perspective of social constructivism and gender order. The results show that the teachers' description of boys' and girls' physical activity at the after-school center differs. Among other things, the boys are described as more physically active and, in addition, boys and girls prefer different types of physical activities. The structures made visible in previous research could also be seen at the after-school center. Finally, the study emphasizes the need to challenge and redefine traditional gender patterns within physical activity at after-school.

Keywords

After-school center, teachers, physical activity, gender, sports

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund	2
1.2 Syfte	2
1.3 Frågeställningar	2
2 Begreppsdefinition	3
2.1 Fysisk aktivitet	3
2.2 Genus.....	3
2.3 Kön.....	4
3 Forskningsöversikt.....	4
3.1 Skillnader mellan pojkar och flickors deltagande i fysisk aktivitet under skoltid.....	4
3.2 Fysisk aktivitet på fritidshemmet	7
4 Teoretiskt perspektiv	8
4.1 Socialkonstruktivism.....	9
4.2 Genusordning	10
5 Metod och analys.....	11
5.1 Metod för datainsamling	11
5.2 Urval.....	11
5.3 Genomförande.....	12
5.4 Bearbetning av insamlat material	13
5.5 Analysmetod	14
5.6 Etiska övervägande	15
6 Redovisning av resultat	15
6.1 Generella beskrivningar av fysisk aktivitet på fritidshem.....	16
6.2 Beskrivningar av pojkars fysiska aktivitet på fritidshemmet.....	17
6.3 Beskrivningar av flickors fysiska aktivitet på fritidshemmet	19
6.4 Beskrivningar av skillnader mellan pojkar och flickors fysiska aktivitet på fritidshemmet	20
7 Resultatanalys.....	22
8 Diskussion	24
8.1 Metoddiskussion	26
8.2 Slutsats	28
8.3 Förslag på vidare forskning.....	29
Referenslista.....	

Bilaga 1.....

Bilaga 2.....

1 Inledning

Att fysisk aktivitet har positiva effekter på människan oavsett ålder är ingen hemlighet. Flertalet studier visar på att fysisk aktivitet har flera positiva effekter på barns hälsa och inlärningsförmåga. Bland annat presenterar Andermo et al., (2020) resultat från flera studier som visar att en ökad mängd fysisk aktivitet i skolan har gynnsamma effekter på barns psykiska hälsa och välbefinnande.

Utifrån att vi är verksamma i fritidshem har studien för avsikt att studera fysisk aktivitet i olika fritidshem genom att intervjua fyra lärare.

Den här studien är i synnerhet en respons på den oro som framgår av Folkhälsomyndighetens (2022) rapport om barns ökande inaktivitet, särskilt i en tid när teknologins inflytande ökar. Forskningen pekar därtill på betydande könsskillnader när det gäller barns deltagande i fysisk aktivitet, både i skolmiljö och på fritiden (Nyberg, 2017). Därtill visade Danthony et al., (2022) studie på en ökad oro och lägre självkänsla bland flickor kopplat till skolidrotten vilket framhäver att könsskillnader inte bara är fysiska, utan även emotionella och psykologiska. Vi finner dessa resultat intressanta utifrån att vi tycker att det är anmärkningsvärt att ett ämne kan vara så starkt förknippat med kön och att detta fenomen utmanar de principer som läroplanen fastställer. *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, LGR22* (Skolverket, 2022a) redogör för att skolan är ansvarig för att synliggöra samt motverka de könsmönster som begränsar elevers utveckling, lärande och val. Det finnas sålunda anledning att fundera över varför det inte bedrivs mer fysisk aktivitet på svenska skolor, samt hur den bedrivs för att elever oavsett kön ska få tal del av de positiva effekter som fysisk aktivitet medför.

Syftet med föreliggande studie är att undersöka hur lärare i fritidshem beskriver skillnader mellan pojkar och flickors fysiska aktiviteter på fritidshemmet. Utifrån vetenskapen om den ökande inaktiviteten bland barn och framför allt skillnaderna mellan fysisk aktivitet och kön. Utifrån studiens syfte är det intressant att undersöka om de strukturer som Nyberg (2017) och Danthony et al.,(2022)

uppmärksammat i sina studier gällande skolidrotten även syns inom fritidshemmet.

1.1 Bakgrund

Bakgrunden till den här studien tar sitt ursprung i det uppmärksammade hälsoläget bland barn och ungdomar. År 2022 års PEP-rapport visar på att endast 2 av 10 barn når den dagliga rekommendationen av fysisk aktivitet (Generation Pep, 2022). Vi är intresserade av vilken roll som fritidshemmet kan ha för att motverka stereotypa könsmonster, samt främja en positiv erfarenhet av fysisk aktivitet på fritidshemmet. Folkhälsomyndigheten (2022) rekommenderar att barn och ungdomar i åldern 6–17 år är fysiskt aktiva på ett sådant sätt att det ger ökad puls och andning i genomsnitt 60 minuter per dag.

I en rapport från Skolverket (2022b) framgår det att 81,9 procent av eleverna mellan 6 och 9 år är inskrivna på fritidshem i Sverige. Vidare redogör LGR22 (Skolverket, 2022a) för att eleverna i fritidshem ska ges förutsättningar att utveckla en allsidig rörelseförmåga genom deltagande i fysiska aktiviteter och vistelse i naturmiljöer. Det finns sålunda stor anledning att arbeta mer med fysisk aktivitet inom skolväsendet. Fritidshemmets uppdrag är bland annat att komplettera skolan och förskoleklassen och därtill ingår det att undervisningen ska ge eleverna möjlighet att uppleva rörelseglädje och på så vis utveckla ett intresse för att vara fysiskt aktiva (Skolverket, 2022a).

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur lärare i fritidshem beskriver skillnader mellan pojkar och flickors fysiska aktiviteter på fritidshemmet.

1.3 Frågeställningar

- Hur beskriver lärare i fritidshem skillnader mellan pojkar och flickors fysiska aktivitet på fritidshemmet?

- Vilka förväntningar har lärare i fritidshem på pojkar och flickor i fysisk aktivitet på fritidshemmet?

2 Begreppsdefinition

I följande avsnitt redogör vi för ett antal begrepp som används i den här studien. Begreppen definieras utifrån hur det kommer att användas i studien som genomförs i fritidshemmets kontext.

2.1 Fysisk aktivitet

Ett förekommande begrepp i den här studien är fysisk aktivitet. Enligt Folkhälsomyndigheten (2022) innebär fysisk aktivitet alla former av rörelser som bidrar till en förhöjd energiförbrukning för individen. I fritidshemmet kan fysisk aktivitet utövas under det moment som vi benämner som fritidsgympa, en aktivitet som påminner om skolidrotten men som till större del utgår från elevernas intresse än den läroplansstyrda idrottslektionen. Andra moment som vi definierar som fysisk aktivitet på fritidshemmet är pulshöjande lekar så som tafatt, fotboll och dans. Den fysiska aktiviteten kan vara både spontan och elevstyrd samt planerad och organiserad av fritidslärare. I denna studie har vi för avsikt att fokusera på både elevinitierad samt lärarledd fysisk aktivitet.

2.2 Genus

Begreppet genus står för de förväntningar, idéer och föreställningar som finns utifrån det biologiska könet (Josefson, 2005). Genus är en social konstruktion som är skapad av människan för att särskilja vad som definieras som manligt och kvinnligt. Josefson (2005) belyser att genus både påverkar och begränsar människan utifrån att hen försöker anpassa sig efter de normer som samhället skapat utifrån genus.

2.3 Kön

Ett återkommande begrepp i den här studien är kön. Hirdman (1992) beskriver kön som något biologiskt som människan blir skapad till. Sett ur en biologisk synvinkel åsyftar kön därmed det manliga och det kvinnliga könet.

3 Forskningsöversikt

I följande avsnitt presenteras tidigare forskning som är relevant för studien. Först redogörs för de skillnader som påvisats mellan pojkar och flickors deltagande i fysisk aktivitet under skoltid. Därefter följer ett avsnitt som belyser fysisk aktivitet som sker på fritidshemmet.

3.1 Skillnader mellan pojkar och flickors deltagande i fysisk aktivitet under skoltid

Utifrån studiens syfte som är att undersöka hur lärare i fritidshem beskriver skillnader mellan pojkar och flickors fysiska aktivitet på fritidshemmet är det relevant att belysa forskning och studier som undersökt flickor och pojkars fysisk aktivitet. Nyberg (2017) har i sin studie undersökt skillnader mellan pojkar och flickor utifrån hur fysiskt aktiva de är. Studiens resultat visade att pojkar är mer fysiskt aktiva och håller en högre intensitetsnivå, samt är mindre stillasittande än flickor i samma ålder. I åldrarna 6–10 år visade det sig att skillnaderna på aktivitetsnivån mellan pojkar och flickor var som störst under skol- och fritidstid (Nyberg, 2017). Även Meckbach och Lundvall (2008) redogör i sin artikel för att pojkars deltagande i fysisk aktivitet är högre i jämförelse med flickors. Därtill framgick det att två tredjedelar av flickorna i studien hade en önskan om att vara mer fysiskt aktiva på sin fritid (Meckbach & Lundvall, 2008).

Det är tydligt att pojkar är mer fysiskt aktiva än flickor i skolan och det verkar finns en mängd olika förklaringar till detta. Bland annat visar forskning att det finns psykologiska aspekter som villkorar deltagandet i fysisk aktivitet.

I en studie av Danthony et al. (2020) undersöker forskarna psykologiska skillnader mellan kön i idrottsundervisning. I studien framgår det bland annat att pojkar upplever sig ha större potential samt högre kompetens i idrottsämnet än vad flickor upplever sig ha. Flickorna som är fysiskt inaktiva har också en mer negativ inställning till ämnet idrott och hälsa. De flickorna med negativ inställning till att delta i ämnet hade även sämre resultat och betyg i jämförelse med pojkarna (Meckbach & Lundvall, 2008).

Att flickor har sämre betyg i idrott och hälsa påvisas även i Redlius (2009) studie som är en del av svensk idrottsforskning. Anmärkningsvärt är att flickor i svenska grundskolan har bättre betyg än pojkar i samtliga ämnen förutom i just ämnet idrott och hälsa. Förklaringar till varför det ser ut så här är flera, där bland annat genusperspektiv nämns utifrån att det finns ett dominerade maskulinitetsideal i den svenska grundskolan. Redlius (2009) förklarar att inom maskulinitetsidealet ingår det inte att anstränga sig och vara duktig i skolans teoretiska ämnen då detta inte ger status bland andra elever, varken pojkar eller flickor. Däremot så är tävling, konkurrens och sport inom normen vilket kan ligga till grund för resultaten.

Även Danthony et al. (2020) belyser hur skolidrotten i stora drag främjar maskulinitet bland pojkar och hur ämnet påverkar pojkar och flickor olika. Studien belyser att maskulinitet och tävlingsinriktade aktiviteter påverkar främst flickor negativt. Faktorer som tenderar att bidra till negativa upplevelser är tävlingsklimat och könstypiska idrotter (Danthony et al., 2020). Redlius (2009) menar att flickor kan sköta skolarbetet väl och samtidigt ha status och vara populära till skillnad från pojkar. Sålunda behöver pojkar till skillnad från flickor balansera mellan att ha en social position och att lyckas i skolan. Även Meckbach och Lundvall (2008) belyser den sociala omgivningens påverkan för den individuella inställningen till idrottsämnet. I studien framgår det att de flickor som är mindre fysiskt aktiva även har färre vänner som är fysiskt aktiva. Ytterligare ett resultat som presenteras i studien är bristen på kunskap kopplat till fysisk aktivitet som begränsar flickornas önskan om att vara mer fysisk aktiva. Detta kan vara en

indikation på att skolidrotten inte ger förutsättningar för att lära eleverna hur man kan vara fysiskt aktiv på sin fritid (Meckbach & Lundvall, 2008).

Ytterligare psykologiska aspekter som lyfts fram är att flickor i högre grad upplever oro och ångest samt en sämre självkänsla kopplat till idrottsundervisningen. De psykologiska aspekterna bidrar till att flickor i högre utsträckning strävar efter att inte misslyckas snarare än att lära sig och utvecklas i ämnet (Danthony et al., 2020). Idrotter som anses typiska för det motsatta könet bidrar till osäkerhet och oro. Ett exempel som studien belyser är att dans och gymnastik kan ses som typiskt feminina idrotter och skapar oro och osäkerhet bland pojkar. Därtill anses bollsport som något maskulint och bidrar då till oro och osäkerhet bland flickor (Danthony et al., 2020).

Vidare har studier gällande fysisk aktivitet på rasterna i skolan undersökts. Wester (2019) har observerat svenska skolgårdar under raster och redogör i sin artikel för de skillnader som hon uppmärksammar mellan pojkar och flickors rörelsemönster samt sysselsättning under rasterna. Wester (2019) uppmärksammar att en stor del av flickorna inte syns till utan uppehåller sig i skymundan utmed husväggar, mellan byggnader och i vissa fall även inomhus. Detta menar flickorna beror på att de vill vara ifred och att det finns ont om plats, särskilt om fotbollsplanen inte är öppen för spel. Fotbollsplanen kunde stängas under vissa perioder, exempelvis vid ishalka på vinterhalvåret. Då flockas pojkarna på den övriga ytan av skolgården vilket medför att flickorna upplever skolgården som ännu trängre.

Fotbollsplanen beskrivs av barnen som en tuff, bråkig och rent av farlig plats. De eleverna som vistas på planen beskrivs av de andra barnen som temperamentsfulla och typiska vinnarskallar. Dessa attribut tillskriver sig även de som spelar fotboll men eleverna menar på att det är en roll som axlas just på fotbollsplanen. I andra sammanhang ser de sig som lugna och sansade individer.

Wester (2019) gör kopplingen att det är platsen som medför att det blir identitetsskapande relationer mellan barn samt pedagoger. En av de stora

skillnaderna som uppmärksammades i artikeln är att pojkar villkoras genom att inte behöva ha samma förkunskaper av fotboll för att delta i spelet. Detta till skillnad mot flickorna som trots engagemang i fotbollsklubbar på fritiden ansågs behöva en egen speltid vid speciella tillfällen. Indirekt kan detta tolkas som att flickorna inte är tillräckligt bra för att spela samtidigt som pojkarna. Wester (2019) menar på att skolan understödjer bilden om att fotbollsplanen är en plats för pojkar samt att pedagoger förutsatte att miljön var bråkig utifrån att det var en majoritet av pojkar som uppehöll sig på platsen.

Sammanfattningsvis tyder tidigare forskning på skillnader i pojkar och flickors deltagande i fysisk aktivitet under skoltid. Resultaten indikerar att pojkar är mer benägna att vara fysiskt aktiva och generellt sett prestera bättre än flickor. Dessutom antyder forskningen att idrottsundervisningen kan bidra till att främja maskulinitet snarare än jämställdhet. Dessa studier är av särskilt intresse för vår undersökning, där vi intresserar oss för om liknande skillnader och mönster återfinns inom ramen för fritidshemmet.

3.2 Fysisk aktivitet på fritidshemmet

I Johansson och Södermans (2023) studie framgår flera aspekter som påverkar barns deltagande i fysisk aktivitet i fritidshemmet. I studien framgår det att miljön har betydelse för om barn är fysiskt aktiva, bland annat beskrivs utomhusmiljön som en plats där barnen blir mer fysiskt aktiva. Ytterligare positiva miljöer för rörelse är vid utflykter till närområdet samt lek och aktiviteter i idrottshall. Även Dahl (2014) belyser miljöns betydelse och att lärares förmåga att utforma pedagogiska miljöer och hur de organiserar aktiviteter har stor inverkan på barnen. I studien framgår det att fritidspedagogens roll flera gånger är att organisera olika tillgängliga och stimulerande aktiviteter, samt att därtill utforma miljöer så att barnen får en känsla av tillhörighet.

Johansson och Söderman (2023) belyser en problematik med att genomföra gemensamma aktiviteter på fritidshemmet som är anpassade för att möta alla åldersgrupper utifrån att barn i olika åldrar har olika behov. Bland annat

framkommer det att olika åldrarna vill ha olika typer av aktiviteter och att personalen försöker anpassa den fysiska aktiviteten efter barnens behov, intresse och initiativ med hänsyn till tid, plats och ålder (Johansson & Söderman, 2023).

Även vuxenengagemang lyfts fram som en bidragande faktor till barns fysiska aktivitet på fritidshemmet. Johansson och Söderman (2023) skriver att fritidshemspersonalen ger uttryck för att barn inte är lika fysiskt aktiva idag som förr och att det behöver kompletteras med stöd från dem. Studien lyfter fram att personalens förhållningssätt och de aktiviteter som genomförs på fritidshemmet dels syftar till att komplettera bristande fysisk aktivitet, därtill syftar det till att stödja barns relationsskapande och konflikthantering. Rastaktiviteter lyfts fram som ett exempel där personalen är delaktiga och spelar bland annat fotboll för att stödja barnens relationsskapande och minska konflikterna. Vidare ses det som positivt om samma personal är ute på raster för att det skapar kontinuitet och trygghet för barnen (Johansson & Söderman, 2023). Även Dahl (2014) menar att fritidspedagogen har inverkan på barnen genom deras handlingsrepertoar. Begreppet handlingsrepertoar innefattar de uttryck som fritidspedagogerna visar genom sitt förhållningssätt, språk, handlingar och arbetsformer. Därtill belyser Dahl (2014) att en viktig del i arbetet inom fritidshem är att delta i aktiviteterna eller finns närvarande runt dem när de genomförs.

Sammanfattningsvis förhåller sig den presenterade forskningen ovan sig till fysisk aktivitet som sker på just fritidshemmet. Detta är relevant att belysa utifrån att vår studie undersöker hur fysisk aktivitet utövas samt om det går att se i den fysiska aktiviteten kopplat till könstillhörighet.

4 Teoretiskt perspektiv

Under kommande avsnitt presenteras studiens teoretiska utgångspunkt samt hur den kommer att förstås utifrån studiens ändamål. Utifrån syftet med studien som är att undersöka hur lärare i fritidshem beskriver skillnader mellan pojkar och flickors fysiska aktivitet på fritidshemmet har författarna valt att ta vetenskaplig ansats i socialkonstruktivismen och därtill genusordning. Genom

socialkonstruktivismen blir språket ett redskap för att undersöka och synliggöra genusrelaterade normer och förväntningar på pojkar och flickor i fysisk aktivitet på fritidshemmet.

4.1 Socialkonstruktivism

Den socialkonstruktivistiska vetenskapliga ansatsen bygger på grundtanken att människors uppfattningar och förståelse i samhället inte är något som är fastställt från födseln (Brinkkjær & Høyen, 2020). Inom socialkonstruktivismen ses det i stället som resultatet av sociala konstruktioner skapade genom kommunikationsprocesser. Inom socialkonstruktivismen betonas att människor formar sin kunskap genom interaktion med sina omgivningar och andra människor. I dess kärna ligger övertygelsen om att individer aktivt deltar i konstruktionen av sina egna tankar, åsikter och förståelse genom sina egna erfarenheter och samspel med andra individer i samhället. Fenomen som kunskap ska förstås i sitt sammanhang, samt i relation till de kulturella kontexter som människan lever i och kommer ifrån. Kunskap ses som föränderligt och utvecklas ständigt och genom sociala sammanhang skapar människor nya erfarenheter (Brinkkjær & Høyen, 2020).

Socialkonstruktivismen grundar sig i sociala begrepp och ämnar belysa hur människors förståelse av dessa begrepp manifesterar sig i relation till individens interaktion med omgivningen (Brinkkjær & Høyen, 2020). I den här studien betraktas kön som ett socialt begrepp, och lärarna i fritidshems beskrivningar om fysisk aktivitet i förhållande till detta begrepp ses som en social konstruktion. Eftersom studien är inriktad på lärarnas berättelser och deras perspektiv, utgör socialkonstruktivismen en passande teoretisk ram.

Kön och genus är två begrepp som är återkommande i studien, vilka är väl diskuterade områden inom socialkonstruktivismen. Brinkkjær och Høyen (2020) menar att inom socialkonstruktivismen ses kön som mycket mer än biologi. Till kön knyts särskilda förväntningar på förmågor, temperament, uppförande och sätt att vara. Även färger, olika sätt att leka och hur människan lär sig kan förknippas

med könstillhörighet. Inom socialkonstruktivismen ses alltså kön som konstruerat och medför olika förväntningar utefter en individs könstillhörighet (Brinkkjær & Høyen, 2020). Utifrån socialkonstruktivismens syn på kön och genus blir det intressant att undersöka vilka förväntningar lärare i fritidshem har på pojkar och flickor gällande fysisk aktivitet på fritidshemmet.

4.2 Genusordning

Wedin (2021) beskriver genusordning som först formulerades av professorn Yvonne Hirdman. Genusordning är en teori som belyser hur samhället skapar osynliga normer och regler, som styr hur människor förväntas agera i relation till könsidentitet och könstillhörighet. Denna genusordning opererar utifrån två grundläggande principer.

Den första principen innebär en tydlig uppdelning av det som klassas som manligt respektive kvinnligt. I samhället kategoriseras människor och situationer ständigt utifrån dessa två köns kategorier. Detta innebär att samhället tilldelar en könsidentitet till både individer och omständigheter. Det kan inkludera aspekter som kläder, färger, val av aktiviteter, rätten att uttrycka sig och röra sig fritt med mera. En central aspekt av denna princip är att det kvinnliga och manliga ses som varandras motsatser. Detta betyder att samhället tillskriver förväntningar, beteenden och egenskaper som anses vara karakteristiska för det ena könet och i motsats till det andra. Exempelvis förväntas pojkar vara starka och tuffa medan flickor förväntas vara gulliga och söta (Wedin, 2021).

Hirdman (1992) använder begreppet dikotomi i beskrivningen av genusteorin. Något som ses som typiskt manligt eller kvinnligt kan tolkas som varandras motsatser och omnämns då som en dikotomi. Begreppet används för att analysera och förklara om det förekommer olikheter i hur lärare i fritidshem beskriver samt förväntar sig att pojkar och flickor ska förhålla sig till fysisk aktivitet. I den här studien är genusordning och dikotomi relevant för att analysera och synliggöra om lärare i fritidshem har olika förväntningar på pojkars och flickors fysiska aktivitet på fritidshemmet.

5 Metod och analys

I följande avsnitt redogörs för vilken metod som har använts för att genomföra den här studien. En beskrivning av genomförandet presenteras samt hur materialet har bearbetats och därefter analyserats. Slutligen följer en redogörelse av urval samt etiska övervägande som gjorts i samband med studiens genomförande.

5.1 Metod för datainsamling

I den här studien är kvalitativa intervjuer valts som metod för insamling av empiri. Den här metoden ansågs mest lämpad beroende på att det är ett bra verktyg när avsikten är att få en helhetsbild av ett fenomen samt att ta del av privilegierad information av nyckelpersoner på fältet (Denscombe, 2018). Vidare belyser Denscombe (2018) att vid undersökningar av mindre karaktär är kvalitativa metoder att föredra. Utifrån föreliggande studies omfattning har vi således valt att använda oss av en kvalitativ metod i stället för en kvantitativ metod. Beroende på studiens ändamål kan forskaren utforma sin intervjuguide olika flexibelt och sålunda utforma den mer eller mindre strukturerad (Denscombe, 2018). I den här studien blev valet semistrukturerade intervjuer vilket innebär att frågorna till intervjuguiden är förberedda som informanten sedan skall få svara på. Intervjuguiden är inte bunden till någon kronologi vilket skapar en flexibilitet till att ställa följdfrågor och be informanten att vidareutveckla sina svar för en djupare förståelse, samt för att tillskansa ett större datamaterial (Denscombe, 2018).

5.2 Urval

För att kunna besvara studiens syfte och frågeställningar har vi valt att intervjua fyra verksamma lärare i fritidshem. Informanterna arbetar på fyra olika skolor i sydvästra Sverige vilket för studien varit relevant då vi önskat att få in data från flera olika fritidshem för att således få en mer nyanserad bild från verksamma lärare på olika arbetsplatser. Informanterna kommer att benämnas med följande alias i sammanställningen av resultatet, Anders, Bengt, Frank och Gunilla. Vid

intervjun fick informanterna uppge kön, utbildningsform och antal år som de har varit verksamma inom fritidshemmet. Denna information kan vara intressant att ha kännedom i sammanställningen av studiens resultat.

Valet av att intervjua just lärare i fritidshem grundar sig i att det är dem som arbetar i och är ansvariga för fritidshemsverksamheten. Holmberg (2021) beskriver fritidshemslärare som en hybrid yrkesroll eftersom läraren har en god inblick i fritidsverksamheten men också i skolan då yrkesrollen innefattar minst en behörighet inom ett praktiskt ämne. Yrkesrollen har under åren professionaliserats och utbildningen ställer krav på att yrkesutövaren ansvarar och bedriver undervisning på fritidshemmet (Holmberg, 2021). Nedan följer en tabell över informanterna som deltagit i studien, informanternas namn är fiktiva.

Informant	Yrkesroll	Utbildning	Verksam i antal år	Kön
Anders	Lärare i fritidshem	Grundlärare i fritidshem	11 år	Man
Bengt	Lärare i fritidshem	Grundlärare i fritidshem	8 år	Man
Frank	Lärare i fritidshem	Grundlärare i fritidshem	5 år	Man
Gunilla	Lärare i fritidshem	Fritidspedagog	35 år	Kvinna

Tabell över informanterna som deltagit i intervjuerna.

5.3 Genomförande

För att komma i kontakt med informanter till studien skickades en förfrågan ut till sex lärare i fritidshem som vi fått kännedom om genom ett lokalt nätverk för fritidshem i vår hemkommun. Fem av de blivande informanterna tackade ja och den sjätte uteblev med svar om möjlighet till deltagande. De fem deltagarna delgavs ett missivbrev, se bilaga 1. Kort därefter meddelande en av de fem tillfrågade att hen inte längre hade möjlighet att delta i studien. Därmed blev det

fyra informanter till studien vilket ansågs vara tillräckligt för den här studiens omfattning.

Till intervjutillfället framarbetades en intervjuguide med frågor samt följdfrågor, se bilaga 2. Frågorna fick informanterna inte ta del av förens vid det aktuella intervjutillfället. Intervjufrågorna kommer att sekvenseras genom tratt-teknik vilket innebär att intervjun inleddes med de stora, öppna frågorna för att senare övergå till mer specifika frågor (Patel & Davidson, 2019). Därefter gavs plats för följdfrågor för såväl intervjuaren som respondenten vilket kan bidra till ett mer djupgående och utvecklande svar (Denscombe, 2018). Intervjuerna genomfördes med en informant och en av oss skribenter som ställde frågorna. Intervjuerna tog mellan 20–30 minuter vardera att genomföra.

De fyra olika intervjuerna spelades in via en smartphone, att spela in är till en fördel då det ger en exakt registrering av respondentens svar (Patel & Davidsson, 2019). Inspelning av intervjuerna gör det också möjligt att gå tillbaka i materialet för att kunna citera respondenten ordagrant. Därefter grov-transkriberas intervjuerna för att få en skriftlig registrering av vad som sades under samtalet. Det transkriberade materialet kommer sedan att analyseras och tolkas utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv.

5.4 Bearbetning av insamlat material

Efter genomförda intervjuer har vi lyssnat igenom ljudfilerna gemensamt för att få en övergripande uppfattning om vad de olika samtalen berörde i sin helhet samt för att säkerhetsställa att det fanns en teoretisk mättnad till vår studie. Därefter har vi systematiskt lyssnat igenom varje intervju och transkriberat dem.

Transkribering innebär att det talade språket överförs till ett skrivet språk (Bryman, 2018). Under den här processen skrevs allt tal som vi ansåg innehållsrikt ned, vi har således inte antecknat pauser eller utfyllnadsord då vi anser att det inte tillför något till den kommande analysen av materialet.

5.5 Analysmetod

För att komma åt det som är relevant för just den här studien har vi identifierat olika teman och mönster som framkommit under intervjuerna. Efter identifieringen av teman har vi genom kodning markerat specifika citat som vi anser beskriver de olika fenomen som vi sökt svar på.

Det valda tillvägagångssättet, även kallat tematisk analys, är relevant vid en kvalitativ analys eftersom vi eftersträvar en djupare förståelse av empirin (Bryman, 2018). Vidare redogör Bryman i sin litteratur (2008) för de olika stegen som finns att följa vid genomförande av en tematisk analys. Först samlas kvalitativa data in, följt av transkriptioner om det är relevant. Därefter sker en kodning som innehåller information relaterad till de teman som är av intresse. Nästa steg är tema-identifikation vilket innebär att efter man har kodat data görs grupperingar av liknande koder och identifierar de huvudsakliga teman som upprepar sig i materialet. Vidare följer en tematisk utveckling där man definierar och namnger de olika teman och beskriver dem mer detaljerat. Därefter görs en dataextraktion och tolkning, där de mest relevanta exempel och citat väljs ut från insamlade data. Därefter tolkas dessa exempel genom att finna betydelse för studien. Slutligen rapporteras resultaten genom att skapa en tydlig och sammanhängande beskrivning av teman, inklusive exempel från data som stödjer dem. Detta resultat kan ske i form av en forskningsartikel, rapport eller annan dokumentation så som en studie (Bryman, 2018).

Efter att ha följt tillvägagångssättet för en tematisk analys identifierade vi fyra olika teman som var relevanta för studien. Det första temat var lärare i fritidshems generella beskrivningar av fysisk aktivitet på fritidshemmet. Vi kunde urskilja ett mönster gällande vad informanterna beskrev. Vidare fann vi två relevanta teman för studien som berör beskrivningar av flickors respektive pojkars fysiska aktivitet på fritidshemmet. Det fjärde temat som valdes ut var lärare i fritidshems beskrivningar av de skillnaderna som de uppmärksammat mellan flickor och pojkars fysiska aktivitet. Kopplat till varje tema valde vi sedan ut de citat som vi ansåg vara mest betydelsefulla och relevanta för studien.

5.6 Etiska övervägande

För att säkerställa att vår forskning genomförts på ett ansvarsfullt sätt har vi noggrant beaktat de fyra forskningsetiska principerna, informationskravet, konfidentialitetskravet, samtyckeskravet och nyttjandekravet, genom hela forskningsprocessen (Vetenskapsrådet, 2022). Utifrån informationskravet har vi enligt dess principer informerat respondenterna om studiens syfte och mål genom ett missivbrev, se bilaga 1. I missivbrevet har vi klargjort att deras deltagande var frivilligt och att de haft rätt att avbryta sin medverkan när de så önskar.

Vi har även tagit hänsyn till konfidentialitetskravet genom att behandla respondenternas uppgifter med högsta möjliga sekretess. För att säkerställa anonymitet har vi använt oss av pseudonymer vid sammanställningen av resultatet, i enlighet med rekommendationer av Christoffersen & Johannessen (2015). Deltagarnas ålder, hemorter och arbetsplatser har inte avslöjats, då vi anser att dessa detaljer inte varit relevanta för studiens syfte. När det gäller samtyckeskravet har vi betonat att deltagandet varit helt frivilligt, vilket även påpekades vid intervjutillfället. Missivbrevet innehåller information om studiens syfte, samt deltagandets frivilliga karaktär. Detta skickades ut förväg och lästes upp för deltagarna vid intervjutillfället för att säkerställa att de fullt ut förstått innebörden av deras medverkan i studien.

Genom att aktivt följa dessa etiska riktlinjer och genomföra de nämnda åtgärderna har vi strävat efter att säkerställa högsta grad av integritet och ansvarstagande i vår studie. Det är vår övertygelse att genom sådana noggranna överväganden har möjlighet att garantera både kvalitet och etik i vår studie.

6 Redovisning av resultat

I följande avsnitt följer en resultatredovisning av det insamlade materialet från genomförda intervjuer. I kapitlet redogörs för några av de citat som sades av informanterna och som bidrar till en betydelse för studien, dess syfte och frågeställningar.

6.1 Generella beskrivningar av fysisk aktivitet på fritidshem

Fritidshemmet beskrivs som en plats där rörelse sker på olika sätt, samt på olika platser under elevernas vistelsetid. Informanterna riktar genomgående ljuset mot ”fritidsgympan” som beskrivs som det tillfälle i veckan där fokus primärt ligger på fysisk aktivitet. Vid beskrivning av fritidsgympan framgår det att eleverna har inflytande i undervisningen och att det är deras önskemål som ligger till grund för innehållet. Informanterna Frank och Gunilla beskriver momentet fritidsgymna och planeringen av den.

Jag väljer ut en tjej och en kille från årskurs två som planerar fritidsgympan med hjälp av mig och då ska dom planera en uppvärmning och en huvudlek. Dom kan planera för vad som helst jag är med för att se så det är möjligt att göra och att det är rimligt. Det brukar vara olika grejer vi gör men oftast är det lekar dem har gjort på idrotten eller om de går på något på fritiden så brukar dom vilja göra det med (...) efter fritidsgympan brukar dem vara helt genomsvettiga och det ser jag som ett bra betyg på rörelse. -Frank

Informanten Gunilla beskriver här nedan hur hon arrangerar för att fritidsgympan ska intressera både pojkar och flickor,

Vi undviker bollsporter, vi väljer i stället något som vi vet flickor gillar, som exempel mikrofon-datt som är en kombination av datt och dans. När gympan innehåller lek så blir deltagandet större bland flickor, pojkarna är med på vadsomhelst. - Gunilla

Både informanten Frank och Gunilla uppger att de gör insatser som kan tolkas som ett försök att motverka könsmönster. Även om de inte uttalar att det finns ett problem med flickornas deltagande är det ändå en antydning från lärarna att de vill få flickorna mer intresserade av fritidsgympan. Utevistelse och utflykter är tillfällena som informanterna beskriver eleverna som fysiskt aktiva. På skolgården leker elever olika lekar, klättrar i klätterställning, springer eller spelar olika bollsporter. På utflykter får eleverna möjlighet att göra andra saker än vad de vanligtvis gör på skolgården.

Gunilla beskriver vilka förutsättningar som de ger eleverna till att vara fysiskt aktiva,

Varje dag ges eleverna stora möjligheter till att röra på sig. Vi går på utflykt tre gånger i veckan till skogen och stranden där dem får springa, klättra, leka och göra olika aktiviteter. Miljön i skogen bjuder ju in till lek och rörelse. På skolgården gör vi mycket aktiviteter ihop som jag håller i och det tycker dem om. Det kan vara olika dattlekar, utmaningar och poängjakter som alla kan vara med på. - Gunilla

Vidare redogör Anders hur han planerar verksamheten för att eleverna ska vara fysiskt aktiva under utevistelsen,

Jag brukar hålla i lekar utomhus där dem får springa mycket men jag är oftast bara med och startar upp leken och efter en stund sköter dom det själva. Killarna brukar mest spela fotboll så dem brukar vara svårast att få med i lekarna. -Anders

Informanterna beskriver att deras initiativ, närvaro och deltagande har positiv betydelse för den fysiska aktiviteten på skolgården. En övergripande bild av informanternas svar är att det blir ett större deltagande bland eleverna om det erbjuds fysiska aktiviteter att göra på skolgården. Vid utevistelser utanför skolområdet är den generella bilden som förmedlas av informanterna att rörelse sker elevinitierat. Därtill beskrivs miljön ha betydelse då exempelvis skogen bjuder in till att klättra och springa.

6.2 Beskrivningar av pojkars fysiska aktivitet på fritidshemmet

Informanterna beskriver pojkarna som bollsportsintresserade. Beskrivningarna gör gällande att de oftast är på fotbollsplanen eller ägnar sig åt andra bollsporter när de är utomhus på fritidshemmet. Beskrivningarna om pojkarna förhåller sig likt utifrån att de tycker om att tävla och räkna poäng. Därtill ägnar sig pojkar åt att leka på eget initiativ eller nyttja möjligheterna på skolgården.

Bengt beskriver pojkars fysiska aktivitet genom en jämförelse med flickor på följande sätt,

Killarna gör mycket mer fysiska grejer än flickorna. Dem har ett större behov att röra sig än vad flickorna har. Dem har lättare att komma i gång och exempelvis spela fotboll, de hinner knappt komma ut innan matchen är i gång. - Bengt

Frank beskriver vad pojkarnas ägnar sig åt när de är utomhus under sin vistelsetid på fritidshemmet,

Det är uppdelat, vi har några som sitter i sandlådan och springer till vattenpölar eller in på toaletten för att hämta vatten. Vi har en stor klick som nästan alltid spelar fotboll. Sen har vi några få som hellre leker och som tycker om att leka fantasilekar och springer runt på klätterställningen. – Frank

Anders beskriver pojkarnas fysiska aktivitet utifrån vad som är mest populärt att göra,

Killarna tycker om dem klassiska sakerna, typ spela fotboll, de bara går och gör det. Dem bryr sig inte vilka som är med utan vill mer bara röra sig. Dem tycker om att spela gagaboll, king, bollsporter är så klart populärt bland killarna. Tävlingslekar är killdominerat, åter igen saker man kan vinna i. – Anders

Även Gunilla belyser att majoriteten av pojkarna ägnar sig åt bollsporter av olika slag, hon beskriver deras aktivitet på fritidshemmet på följande vis,

Dem spelar bollsporter för det mesta, jag tror jag kan räkna på en hand de killar som inte är med och spelar innebandy eller fotboll. Killarna tycker ju det att det är som roligast när dem får tävla på olika sätt. Ibland tycker vi att dem spelar för mycket fotboll och stänger av dem från planen för att få dem att göra andra saker. – Gunilla

Pojkarna beskrivs i förhållande till flickorna som mer fysiskt aktiva, samt vara i ett större behov av fysisk aktivitet än flickor. Därtill beskrivs pojkarna i ha lättare för att komma i gång med aktiviteter och att det snarare är aktiviteten som är viktigt och inte vilka som är med och deltar.

6.3 Beskrivningar av flickors fysiska aktivitet på fritidshemmet

Informanterna beskriver liknande bilder av flickors fysiska aktivitet på fritidshemmet. Återkommande i informanternas svar är att flickorna ägnar sig mycket åt lekar av olika slag. Det framkommer inte i alla svar om dessa lekar involverar fysiska moment eller om det är stilla lekar som innehåller fåtal rörelser.

I beskrivningen om vad flickor specifikt gör för fysiska aktiviteter under vistelsetiden på fritidshemmet beskriver informanterna att de gärna leker rollekar, klättrar i klätterställning, leker tafatt, dansar till musik, hoppar hopprep, använder rockringar.

Ute leker tjejerna gärna rollekar, dom gillar fysisk aktivitet också men gillar mer att gå att hänga och det är från f-klass upp till trean liksom. Dom går och träffar andra kompisar, så gör dom någon lek eller hoppar hopprep, rockar med rockringar, men dom gör det sällan ensamma som killar kan göra utan mer i grupp. Det finns några tjejer som är vid fotbollsplanen men det är oftast när delar av klassen är där, man märker att tryggheten är viktig. – Bengt

Även informanten Frank redogör för att flickorna leker lekar samt deltar vid planerade aktiviteter,

Dem leker, klättrar i klätterställningen och är med på de aktiviteter som vi planerar för i samma utsträckning som killarna. Däremot så när dem får välja själv vill dem oftast pyssla eller göra lugna saker. Dem är ju inte med på fotbollsplanen om jag säger så. - Frank

Informanten Gunilla beskriver att flickorna ägnar sig åt mycket fysisk aktivitet men att de inte har samma möjlighet till att använda fotbollsplanen i den utsträckning som pojkarna har.

Dem leker på klätterställningen, hoppar rep och twister och tycker om att spela king. När vi stänger fotbollsplanen för killarna så brukar vi låta flickorna ha fritt fram att spela och då är oftast någon vuxen med. -Gunilla

Den generella beskrivningen är att flickorna rör sig mindre i jämförelse med pojkarna. Tre av fyra informanter beskriver flickorna som lekande individer i

ovan nämnda citat. Trots att frågorna som ställts till lärarna endast berört flickornas fysiska aktivitet så är flera av svaren influerade av vad pojkarna gör. Det görs även beskrivningar av flickornas rörelse i relation till pojkarna, även om det inte har efterfrågats.

6.4 Beskrivningar av skillnader mellan pojkar och flickors fysiska aktivitet på fritidshemmet

Gemensamt för alla fyra informanter är att de uppger att det finns skillnader mellan pojkar och flickors fysiska aktivitet på fritidshemmet. Beskrivningarna är att pojkar är mer intresserade av att vara fysiskt aktiva och i synnerhet när det kommer till bollsporter och tävlingar.

Oavsett om vi är ute eller inne vill killarna nästan alltid bara spela fotboll. Det är nästan aldrig tjejer med på fotbollsplanen och är de med så kommer de ofta och tycker att det är orättvist eller att de aldrig får några passningar - Gunilla

Under intervjun redogör Bengt för att pojkar har ett större rörelsebehov till skillnad mot flickor,

Killarna gör mycket mer fysiska grejer typ som att spela fotboll. Har mer behov att röra sig än vad tjejerna har anser jag. (...) Flickorna gör andra saker i stället som de tycker är roligare - Bengt

Informanten Anders beskriver pojkarna som mer självständiga,

Pojkarna är mer fysiskt aktiva på egen hand. De har lättare för att bara spela något med boll eller leker jaga-lekar, de verkar bestämma vad de ska göra redan i språnget på väg ut från lektionen. -Anders

Vidare beskriver informanterna att vid lärarledda aktiviteter blir flickorna i större utsträckning delaktiga, samt att det är fler flickor som önskar att vara med när en pedagog deltar eller leder aktiviteter.

Vi har mycket lärarstyrda aktiviteter för att ge plats åt flickorna och de pojkar som vanligtvis håller sig i bakgrunden. När vi pedagoger håller i fotboll eller innebandy så brukar det vara fler flickor som vill vara med än killar. – Gunilla

I beskrivningen nedan redogör Anders för att flickorna i mindre utsträckning än pojkarna föredrar bollsporter,

Ofta när vi kör bollsporter är det mest pojkar som väljer det, annars när det är mer lek, alltså inte sportigt så är flickorna mer med och dom tycker det är kul. – Anders

Informanterna beskriver att flickorna undviker sammanhang som innefattar tävlingsmoment, även beskrivet som sportliga moment. Detta till skillnad mot pojkarna som snarare lockas av aktiviteter där det finns vinnare och förlorare eller att det på något annat sätt går att mäta sina färdigheter med andras. Informanten Bengt menar på att flickorna kan ha dåliga erfarenheter av idrottshallen då de vistats där samtidigt som pojkarna.

Ibland har vi gympa för flickorna bara. Då får dom va med och prova och oftast tycker dom det är kul. Men det kan vara att dom förknippar idrottshallen med att dom fått 7 bollar i huvudet och då är det inte så kul längre. Men är det bara tjejer med så... ja. -Bengt

Informanten Frank har en liknande beskrivning om just skillnader för flickors fysiska aktivitet på fritidshemmet. Han beskriver ett fenomen som uppkommer på fritidsgympan, en timmes rörelsepass i idrottshallen som kan bestå av allt från lekar, klassiska bollsporter samt redskapsgymnastik.

Dem brukar vara avvaktande om vi till exempel spelar bollsport på fritidsgympan men efter en stund så är dem med och har roligt. Tjejerna vill oftast inte köra bollsporter... dem önskar lekar, gymnastik och hinderbanor och sådant mer än killarna. -Frank

I beskrivningarna framkommer det tydliga könsskillnader i fysisk aktivitet på fritidshemmet. Enligt informanterna är pojkar generellt sett mer intresserade av fysisk aktivitet, särskilt när det gäller bollsporter och tävlingar. Killarna dominerar fotbollsplanen medan flickor är mindre benägna att delta. Informanterna framhäver vikten av deras egen närvaro för att öka flickornas delaktighet i fysiska aktiviteter.

7 Resultatanalys

Socialkonstruktivismen betonar vikten av mänsklig kommunikation, samt den gemensamma skapandeprocessen av förståelse för olika fenomen. Detta är något vi är medvetna om och intresserar sig för vid förståelsen av resultaten i studien. I de generella beskrivningarna om fysisk aktivitet framgår fritidsgympan som den primära källan till fysisk aktivitet och det är även kring dessa tillfällen som informanterna beskriver och resonerar mest om. Detta kan bero på flera saker, bland annat tänker vi att idrottsämnet i skolan kan ha stor inverkan på informanternas beskrivningar av formell undervisning på fritidshemmet.

Inom socialkonstruktivismen påverkar de sammanhang som vi befinner oss i vårt sätt att agera (Brinkkjær & Høyen, 2020). Eftersom informanterna är verksamma inom skolan blir den formella undervisningen betydelsefull och kan i sin tur påverka huruvida detta sammanhang beskrivs. Utifrån att fritidsgympan är planerad av personal och i somliga fall av elever kan det finnas ett större egenvärde. Därtill kan en djupare medvetenhet om vad som görs konkret i den formella undervisningen i relation till den spontana fysiska aktiviteten också ligga till grund för att informanterna beskriver detta sammanhang i stor utsträckning. Informanternas beskrivningar av fysisk aktivitet skiljer sig mellan informanterna vilket även detta kan förstås utifrån deras egna erfarenheter och förståelse för fysisk aktivitet (Brinkkjær & Høyen, 2020). Även eleverna kan påverkas av sammanhanget. Utifrån att fritidsgympan bedrivs på samma plats som skolidrotten, kan detta medföra att det skapas liknande förväntningar på eleverna som under skolundervisningen. Därmed kan elevernas roller befästas ytterligare vilket i sin tur påverkar lärarens syn på pojkar och flickor i fysisk aktivitet.

Redan i de generella beskrivningarna om fysisk aktivitet på fritidshemmet kan vi se att informanterna har olika förväntningar på pojkar och flickors fysiska aktivitet. Inom socialkonstruktivismen skapas det olika förväntningar på pojkar och flickors i olika sammanhang på grund av deras könstillhörighet (Brinkkjær & Høyen, 2020). De här förväntningarna kan härstamma från informanternas erfarenheter eller den kultur som råder inom fritidshemmet. Om könsstereotypa

aktiviteter inte problematiseras av lärarna bidrar det till att dessa snarare befasts. Ett exempel är att pojkarna förväntas vara på fotbollsplanen samtidigt som flickorna förväntas att inte vara där. Detta kan i ett led komma att påverka informanternas förväntningar på vilka aktiviteter som pojkar och flickor ska tycka om. Dessa könsbundna förväntningar kommer därtill kunna påverka elevernas attityder jämt emot bollsporter utifrån att dessa förknippas med manlighet i stället för att ses som neutrala fysiska aktiviteter. När informanterna beskriver att flickorna föredrar andra typer av aktiviteter och inte bollsporter skulle det kunna bero på att deras syn på bollsporter inte överensstämmer med de förväntningar som deras kön tillskriver (Wedin, 2021).

I resultatet kan vi utläsa att flickorna är fysiskt aktiva på så väl skolgården som på fritidsgympan. Därtill kan vi utifrån beskrivningarna utläsa att flickorna ägnar sig åt en större mångfald av fysiska aktiviteter i jämförelse med pojkar. Det är anmärkningsvärt att flickorna trots detta beskrivs som mindre fysiskt aktiva än pojkarna. Möjligtvis är det så att lärarnas erfarenheter och kunskaper om olika aktiviteter gör gällande att fotbollsspelande anses vara mer fysiskt aktivt i jämförelse med att exempelvis hoppa hopprep. Detta kan förstås utifrån att kön knyts till olika lekar som anses vara typiska för flickor respektive pojkar (Brinkkjær & Høyen, 2020).

Utifrån informanternas beskrivningar kan vi utläsa att de fysiska aktiviteterna som sker på fritidshemmet är tydligt förknippade med kön. I beskrivningarna framträder fysisk aktivitet som ett manligt fenomen snarare än kvinnligt då pojkarna beskrivs vara i behov av mer fysisk aktivitet än flickorna. Sålunda blir fysisk aktivitet inte en naturlig sysselsättning för flickorna att ägna sig åt i jämförelse med pojkarna. Detta bekräftar att det råder genusordning på fritidshemmet där normer och förväntningar påverkar lärare i fritidshems syn på hur pojkar och flickor förväntas agera. Därtill påverkas lärarnas syn på vilka aktiviteter som anses manliga respektive kvinnliga (Wedin, 2021). I beskrivningarna blir därtill pojkar och flickor varandras motsatser utifrån vilka fysiska aktiviteter de uppskattar. Beskrivningar av det ena könet görs i motsats till det andra vilket utifrån genusteori ses som dikotomi (Hirdman, 1992).

8 Diskussion

Utifrån resultatet av den här studien går det att se flera likheter kopplat till den tidigare forskningen som har presenterats i den här studien. I studien som Nyberg (2017) genomförde visade resultatet att flickor är mindre fysiskt aktiva än pojkar. Detta överensstämmer också med det resultat som den här studien kom fram till. Samtliga informanter uppgav att pojkarna var mer fysiskt aktiva på fritidshemmet än flickorna. Framför allt var det pojkarna som deltog i de fysiska aktiviteterna som innefattade någon form av bollsport eller tävlingsmoment. Danthony et al. (2020) belyser att bollsport anses vara maskulint och att det således bidrar till att skapa en oro och osäkerhet bland flickorna. Det här argumentet använde även en av informanterna i vår studie då han under intervjun beskrev att han upplevde att flickor hade en dålig erfarenhet av bollsport då pojkarna hade en tendens att ta över spelet och göra det tävlingsfokuserat.

Redelius (2009) menar på att det är ett maskulinitetsideal som påverkar att pojkar presterar bättre i skolidrotten än flickorna. Vidare redogör Redelius (2009) att tävling, sport och konkurrens är typiskt maskulint. Danthony et, al. (2020) belyser i sin studie att tävlingsinriktade aktiviteter påverkar främst flickor negativt genom att det skapas en oro och osäkerhet. Liknande bild delade även informanterna till den här studien, då de beskrev att pojkar hade större vilja till deltagande om den fysiska aktiviteten innehöll moment där det fanns en vinnare och förlorare eller om det på något sätt gick att mäta sig med andra deltagare.

För att möta flickornas behov och få dem mer fysiskt aktiva planerade en av informanterna aktiviteter utifrån att få fler flickor intresserade. Detta gjorde han genom att välja bort bollsporter eftersom informantens erfarenhet var att flickor deltog mer sällan i dessa. I stället planerade han aktiviteter som var mer lekinitierade med inslag av dans då detta var ett intresse hos flickorna på fritidshemmet. Enligt med Danthony et, al. (2020) ses dans och gymnastik som en feminin idrott som bidrar till osäkerhet och oro bland pojkar. Utifrån informantens resonemang om att välja en aktivitet som flickorna tycker om kan det därmed

innebära att den fysiska aktiviteten sker på bekostnad av det andra könet. I ett försök att bryta könsmönster och jämna ut olikheterna kan det utifrån det resonemang som Danthony et, al. (2020) har kan det snarare skapa nya eller utöka olikheter könen emellan.

En övergripande bild av den här studiens resultat visar på att flickor beskrivs som mindre fysiskt aktiva och som inte heller uppvisar ett vidare större intresse till att vara det heller. Detta går emot resultatet som framkom av studien som genomfördes av Meckbach och Lundvall (2008). Där visade resultatet att två tredjedelar av flickorna hade en önskan om att vara mer fysiskt aktiva på fritiden men att de inte visste hur. Det finns därmed en möjlighet att informanterna, tillika lärare i fritidshem, inte uppfattar flickornas intresse för rörelse eller att de underminerar deras intresse för att tillgodose pojkarnas. Denna tes förstärks utifrån Wester (2019) som menade på att skolan understödjer bilden om att fotbollsplanen är en plats för pojkar genom att villkora att de fick mer speltid än flickorna under rasten.

Utifrån den här studiens resultat går det att utläsa att informanterna bland annat ser ett större behov hos pojkarna att få vara fysiskt aktiva och att pojkarna är glada så länge dem får vara det. En informant beskriver pojkarna som lätta att tillfredsställa så länge de får uppehålla sig med bollsporter. Dessa svar kan tolkas som att det trots allt finns en medvetenhet hos lärarna men att man väljer att tillgodose pojkarnas behov. Vidare framgår det i informanternas beskrivningar av skillnader mellan pojkar och flickor att flickorna trots allt är intresserade av fysiska aktiviteter, även till viss del bollsporter, när en pedagog eller lärare deltar eller styr över aktiviteten. En av informanterna uppger att flickorna tycker det är roligt när han som pedagog deltar i fotbollsspelet men att det då oftast till stor del bara är flickor som deltar. Detta resonemang går att applicera till Dahls (2014) studie som belyser vikten av lärarledda aktiviteter som skapar en känsla av tillhörighet hos eleverna. Vidare menar Dahl (2014) att pedagogerna har en inverkan på eleverna genom deras handlingsrepertoar.

En informant berättar även att de ibland stänger av fotbollsplanen för att låta flickorna få spela själva vilket lockar många elever av det kvinnliga könet att delta. I relation till Meckbach och Lundvalls (2008) studie bekräftas därmed deras resultat om att flickor är intresserade och vill vara mer fysiskt aktiva. Det som är problematiskt är att flickorna inte får samma förutsättningar och utrymme för detta utifrån informanternas svar i den här studien. Sett till forskningen som genomförts av Danthony et al. (2020) kan flickors delaktighet i fysisk aktivitet bero på psykologiska aspekter. Pojkar upplever sig ha en större potential och högre kompetens än flickor i idrottssammanhang (Danthony et al., 2020). Utifrån att pojkars förutsättningar till att utöva just fysisk aktivitet på fritidshemmet kan ses som större är det inte heller omöjligt att pojkarna ges förutsättningarna att utvecklas mer till skillnad mot flickorna som inte har samma möjlighet till att utveckla sina förmågor.

Även Johansson och Söderman (2023) betonar vikten av att personalen i fritidshem behöver stödja eleverna mer för att eleverna skall vara mer fysiskt aktiva. Denna bild bekräftas utifrån resultatet som framkommit i den här aktuella studien. Flickorna deltar i fysiska aktiviteter i en större utsträckning om dem får stöttning av närvarande pedagog men framför allt förutsättningarna till att få delta, trots att de definieras som flickor. Dock belyser Johansson och Söderman (2023) att svårigheterna att få alla elever delaktiga i fysisk aktivitet beror på elevernas olika ålder snarare än könstillhörighet. Detta är inget som informanterna i den här studien belyste utan det var endast utifrån kön som de beskrev olikheter.

8.1 Metoddiskussion

Valet av att intervjua lärare i fritidshem beror på att vi avser att samla in data från nyckelpersoner som är verksamma i fritidshemmet, det är även dessa personer som planerar verksamheten och arbetar närmst eleverna. Varför vi valt att intervjua lärarna i fritidshemmet i stället för eleverna grundar sig på ett bekvämlighetsurval. Att intervjua elever, i detta fall barn, kräver mer utifrån de etiska riktlinjerna i form av bland annat medgivande från vårdnadshavare. För att bespara tid i arbetet valde vi därför att intervjua personalen runt omkring barnen

för att höra deras resonemang utifrån studiens syfte. En av informanterna efterfrågade att få tillgång till frågorna på förhand, detta delades dock inte. Anledningen till att informanterna inte fick ta del av frågeunderlaget grundade sig på att vi inte ville att informanterna skulle ha möjlighet att bearbeta och anpassa sitt svar i förtid. Informanterna fick ta del av studiens syfte i missivbrevet vilket vi ansåg i stora drag gav en bild av vad intervjuerna skulle handla om.

Något som vi skribenter uppmärksammade efter intervjuernas genomförande och när transkriberingen hade genomförts var att informanterna själva ställde pojkar och flickor i varandras motsats när vi efterfrågade specifikt om det ena könet. Exempelvis ställdes frågan vad flickor gjorde för fysisk aktivitet varpå informanterna svarade och la till värdeord av olika slag samt nämnde pojkar inom samma kontext. Detta kan bland annat bero på att vi använde en tratt-teknik vilket medför att frågorna ställts mer öppet och därtill gett möjligheten för ett öppnare svar.

Resultatet av studien kan också ha påverkats utifrån hur informanterna tolkade studiens syfte som är att undersöka hur lärare i fritidshem beskriver skillnader mellan pojkar och flickors fysiska aktivitet på fritidshemmet. Studiens titel kan medföra att lärarna så väl undermedvetet som medvetet, har svarat på frågorna med utgångspunkt att ställa pojkar och flickor mot varandra i ett sätt att beskriva dess skillnader. Även om den aktuella intervjufrågan enbart har handlat om det ena könet. Utifrån frågornas utformning i intervjuguiden kan en värdering antydans redan när frågan ställts till de intervjuade vilket gör det svårt att veta om informantens svar har blivit påverkat av hens uppfattning av frågeställningen.

Utifrån dessa aspekter leds vi därför in på frågan om metodvalet hade kunnat vara annorlunda för att få en mer neutral bild över studiens frågeställningar. En lämpad metod för den här studien hade därmed kunnat vara en eller flera observationer av lärare i fritidshems samtal med varandra. Genom att inte ställa några frågor som kan påverka svaren i en särskild riktning hade det medfört en empiri som är mer neutral och som inte har samlats in under omständigheter som skulle kunna ha påverkat utfallet. För att få höra lärarnas beskrivningar hade de i stället kunnat få

diskutera fritt utifrån ett valt ämne, exempelvis hur yttrar sig elevernas fysiska aktivitet på fritidshemmet. På så sätt hade beskrivningarna inte automatiskt utgått från pojkar respektive flickor, om lärarna inte själva lyfte det i diskussionen.

Studiens resultat hade även kunnat se annorlunda om vi valt att intervjua fler lärare i fritidshem, detta hade medfört att vi fått ett större underlag med fler tankar och åsikter om det berörda ämnet. Vi ansåg att fyra respondenter var tillräckligt för vår studies omfattning, det gav oss även en möjlighet att göra en mer djupgående analys av den insamlade empirin. Informanterna består av tre män och en kvinna, vilket är en slump då det var dessa individer som tackade ja till ett deltagande i studien. Vi fann det inte relevant att tillfråga informanter utifrån deras könstillhörighet i den här studien eftersom vi efterfrågar lärare i fritidshems beskrivningar och väljer att se hen som en individ med en specifik yrkesroll.

8.2 Slutsats

Efter att ha genomfört studien framträder det tydliga mönster som speglar könsskillnader i fysisk aktivitet på fritidshemmet. Pojkar beskrivs som mer fysiskt aktiva än flickor och tenderar att visa ett starkare intresse för tävlingsinriktade och bollrelaterade aktiviteter. Flickor däremot föredrar mer lekfulla former av fysisk aktivitet. Detta bekräftar tidigare forskning och indikerar på en djuprotad struktur av könsskillnader inom fysisk aktivitet, även på fritidshem.

Slutsatsen är oroande och understryker behovet av en omdefiniering av traditionella könsmonster inom fysisk aktivitet. Det är inte enbart ansvaret för skolor och fritidshem att hantera detta, utan det krävs en bred samhällsförändring. Attityder och förväntningar som rör manligt och kvinnligt behöver omvärderas och utmanas på samhällsnivå. Det är inte längre tillräckligt att endast ge flickor fler möjligheter till lekfull fysisk aktivitet och undvika tävlingsinriktade sporter i hopp om att öka deras intresse och deltagande. Det krävs ett mer omfattande arbete för att få flickorna lika fysiskt aktiva som pojkarna. I enlighet med LGR22 (Skolverket, 2022) skall skolan gestalta samt förmedla jämställdhet mellan män och kvinnor. Vidare fastslår LGR22 även att skolan har ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och

utveckling. Det är därmed av stor vikt att lärare har en medvetenhet om att det finns könsmonster i både skola och fritidshem samt aktivt arbetar för att motverka dessa.

8.3 Förslag på vidare forskning

Ett förslag till vidare forskning är att genomföra en studie där eleverna intervjuas. Genom att inkludera elevernas perspektiv kan forskarna få insikt i deras tankar, känslor och erfarenheter kopplade till fysisk aktivitet. För att få en djupare förståelse för deras upplevelser av fysisk aktivitet på fritidshemmet. Detta tillvägagångssätt möjliggör en jämförelse med lärarnas beskrivningar, och därigenom kan forskningen belysa eventuella skillnader och likheter mellan de två grupperna.

En sådan studie bör överväga att analysera pojkars och flickors upplevelser separat. Genom att göra könsspecifika analyser kan forskarna identifiera eventuella skillnader i hur pojkar och flickor upplever och deltar i fysisk aktivitet på fritidshemmet. Detta tillvägagångssätt kan bidra till en mer nyanserad och djupgående förståelse av könsskillnader i upplevelser av fysisk aktivitet.

Vidare hade ett annat teoretiskt perspektiv som ansats varit intressant för vidare forskning. Genom att se på empirin med en annan utgångspunkt kan kunskapen om fysisk aktivitet på fritidshemmet fördjupas ytterligare.

Referenslista

Andermo, S., Hallgren, M., Nguyen, T., Jonsson, S., Petersen, S., Friberg, M., Romqvist, A., Stubbs, B. & Elinder, L.S. (2020). School-related physical activity interventions and mental health among children a systematic review and meta-analysis. *Sports medicine - open*. (6:1). <https://doi.org/10.1186/s40798-020-00254-x>

Brinkkjær, U. & Høyen, M. (2020). *Vetenskapsteori för lärarstudenter* (2 uppl.). Studentlitteratur.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber.

Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter* (1 uppl.). Studentlitteratur.

Dahl, M. (2014). *Fritidspedagogers handlingsrepertoar: Pedagogiskt arbete med barns olika relationer*. [Doktorsavhandling.] *Linneaus University Press, 190*. Linnéuniversitetet.

Danthony, S., Mascret, N., & Cury, F. (2020). Test anxiety in physical education: The predictive role of gender, age, and implicit theories of athletic ability. *European Physical Education Review*, 26(1), 128-143. <https://doi.org/10.1177/1356336X19839408>

Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* (4 uppl.). Studentlitteratur.

Folkhälsomyndigheten. (4 mars 2022). *Rekommendationer för fysisk aktivitet och stillasittande*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/mat-fysisk-aktivitet-overvikt-och-fetma/fysisk-aktivitet-och-stillasittande/riktlinjer->

och-rekommendationer-for-fysisk-aktivitet-och-stillasittande/rekommendationer-for-fysisk-aktivitet-och-stillasittande/

Generation PEP. (27 april 2022) *Tydligt samband mellan stillasittande och psykisk ohälsa*. <https://generationpep.se/sv/aktuellt/pep-rapporten-2022>

Hirdman, Y. (1992). *Den socialistiska hemmafrun och andra kvinnohistorier*. Carlsson

Holmberg, L. (2021). *Att bli fritidshemslärare* (1 uppl.). Liber.

Johansson, J., & Söderman, J. (2023). Fritidshemspersonals tal om barns fysiska aktivitet – samhällelig påverkan och möjliga implikationer. *Tidskriften utbildning och lärande*, 17(1), 45-63. <https://doi.org/10.58714/ul.v17i1.12751>

Josefson, H. (2005). *Genus - hur påverkar det dig?* (1 uppl.). Natur och kultur.

Meckbach, J. & Lundvall, S. (2008). Flickor och fysisk aktivitet: bilder av flickors och deras föräldrars skattning av fysisk aktivitet och inställning till idrott och hälsa. *Svensk idrottsforskning*, 17(4), 12-16. [urn:nbn:se:gih:diva-1326](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:se:gih:diva-1326)

Nyberg, G. (2017) Få unga rör sig tillräckligt. Centrum för idrottsforskning. Karolinska institutet. <https://centrumforidrottsforskning.se/sites/default/files/2021-05/Fa-unga-ror-sig-tillrackligt.pdf>

Patel, R. & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning* (5 uppl.). Studentlitteratur.

Redelius, K. (2009). Genus och skolframgång i ämnet idrott och hälsa. *Svensk idrottsforskning*. 18(1), 42–44.

Skolverket (2022a). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2022* (Uppl 1). Skolverket.

Skolverket (2022b). (7 april 2022) *Elever och personal i fritidshem läsåret 2021/22*.

<https://www.skolverket.se/download/18.262ce2f417f697ebbea348e/1649140889946/pdf9606.pdf>

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet.

Wedin, E-K. (2021). *Jämställdhetsarbetet i förskola och skola*. (5 uppl.).
Norstedts Juridik

Wester, J. (23 september 2019). *Den "bråkiga" skolfotbollsplanen: En studie om platsens innebörd för det sociala livet på fotbollsplanen och skolgården*.
<https://idrottsforum.org/wp-content/uploads/2019/09/wester190923.pdf>

Bilaga 1

Missivbrev till lärare som arbetar på fritidshem

Hej!
03092023

Vi är två studenter vid Högskolan Kristianstad som studerar grundlärarprogrammet med inriktning fritidshem och idrott 180 hp. Vi arbetar med vårt examensarbete och skall genomföra en forskningsstudie vars syfte är att undersöka hur lärare i fritidshem beskriver skillnader mellan pojkar och flickors fysiska aktiviteter på fritidshemmet.

Studien kommer baseras på semistrukturerade intervjuer med lärare i fritidshem. Vi räknar med att intervjuerna kommer ta mellan 30-60 minuter. Intervjuerna kommer att spelas in för att sedan kunna transkriberas för att underlätta i analysen av materialet. Det är endast vi skribenter som kommer ta del av det inspelade materialet och alla uppgifter kommer att behandlas konfidentiellt enligt forskningsetiska principer. Resultatet av studien kommer skriftligen gå att ta del av efter genomfört arbete. Medverkan är frivillig och kan när som helst avbrytas.

Underskrift för samtycke av ljudupptagning vid intervju:

För ytterligare frågor vänligen kontakta oss per mail,

hannah.sjolin@halmstad.se
adam.johansson@halmstad.se

Med vänliga hälsningar,
Hannah Sjölin & Adam Johansson

Bilaga 2

Intervjuguide

Inledande frågor:

- Hur länge har du arbetat i fritidshem?
- Vad har du för utbildning?
- Har du ämnesbehörighet och i så fall i vilket / vilka ämnen?

Övergripande frågor om fysisk aktivitet:

- Hur ser en typisk dag ut för dig i fritidshemmet när det gäller att inkludera fysisk aktivitet i verksamheten?
- Hur skulle du beskriva fysisk aktivitet i fritidshemmet?
- Vad definierar du som fysisk aktivitet?

- Har ni fritidsgympa?
-Om ja,
- Hur organiserar ni för det?
- Är det frivilligt att delta?

-Om ni **inte** har fritidsgympa,

- Vad beror det på?
- Hur planerar du och dina kollegor i så fall för annan fysisk aktivitet?
- Vad brukar ni göra?
- Var brukar ni vara vid planerad fysisk aktivitet?
- Är eleverna med och planerar fritidsgympan/den fysiska aktiviteten?
- Hur tar ni hand om elevers önskemål?

- Kan du dela med dig av några positiva aktiviteter ni har genomfört där du upplever att du får med dig eleverna (oavsett könstillhörighet) och att du upplever dem som aktiva?
- Finns det tillfällen där aktiviteter skapar en uppdelning i elevgruppen utifrån intresse?
- Kan du se några mönster för vilka som är positiva och negativa till dessa aktiviteter?

Övergripande frågor utifrån kön:

- Hur skulle du beskriva flickors fysiska aktivitet på fritidshemmet?
- Hur ges det i uttryck i planerade fysiska aktiviteter?
- Hur ges det i uttryck i informell fysisk aktivitet?
- Vad gör flickorna oftast när de får välja själv vad de vill göra i fritidshemmet, Inomhus och utomhus?

- Hur skulle du beskriva pojkars fysiska aktivitet på fritidshemmet?
- Hur ges det i uttryck i planerade fysiska aktiviteter?
- Hur ges det i uttryck i informell fysisk aktivitet?
- Vad gör pojkarna oftast när de får välja själv vad de vill göra i fritidshemmet, Inomhus och utomhus?

- Upplever du skillnader i elevers deltagande i fysiska aktiviteter utifrån om det är pojkar eller flickor?
- Om ja- på vilket/vilka sätt?

- Finns det fysiska aktiviteter som du upplever som mer populära hos pojkar respektive flickor?
-Om ja, vilka?

- Finns det några skillnader i hur flickor och pojkar tar plats / ledarroller eller lägger sig i aktiviteter?

- Arbetar ni aktivt för att uppmuntra flickor eller pojkar att ta mer ledande roller inom fysisk aktivitet, Särskilt med tanke på traditionella könsmönster som kan påverka deras deltagande?
-Om ja - på vilket sätt?
-Om nej – Varför inte?

- Anser du att det finns vissa fysiska aktiviteter i fritidshemmet som är könsbundna, typiska för flickor respektive pojkar?
-Om ja, vilka?

- Vad tror du det beror på?
- Är detta något som ni är medvetna om i ert arbetslag?
- Gör ni något för att aktivt bryta könsmönstren?

Hur arbetar ni för att säkerhetsställa att både pojkar och flickor känner sig inkluderade och engagerade i fysiska aktiviteter i fritidshemmet?

- Finns det särskilda strategier?
- Finns det en medvetenhet vid planering?